

ЗАТВЕРДЖЕНО**наказ Уповноваженого Верховної
Ради України з прав людини**30 вересня 2022 року № 68.15/22**КОДЕКС****професійності та добросовісності національного превентивного механізму
(Кодекс НПМ)****1. Вступні положення**

1.1. Ефективність та здійснення повноважень національного превентивного механізму залежать від здатності персоналу НПМ та представників громадських організацій, експертів, учених та фахівців, у тому числі іноземних, залучених до регулярних відвідувань місць, зазначених у пункті 8 статті 13 Закону України «Про Уповноваженого Верховної Ради України з прав людини» (далі – місця несвободи), дотримуватися найвищих стандартів етичної і професійної поведінки та сприяти просуванню таких стандартів у своїй діяльності.

1.2. Для цілей цього Кодексу, учасник НПМ – це особа, яка бере участь у здійсненні регулярних відвідувань місць несвободи, без попереднього повідомлення про час і мету відвідувань та без обмеження їх кількості, для виконання функцій національного превентивного механізму включно з Уповноваженим Верховної Ради України з прав людини, представниками Уповноваженого Верховної Ради України з прав людини, працівниками Секретаріату Уповноваженого Верховної Ради України з прав людини, представниками громадських організацій, експертами, ученими та фахівцями, у тому числі іноземними.

1.3. Учасники НПМ керуються високими моральними принципами й ставлять права людини вище, ніж інтереси будь-якої особи, організації, політичної партії чи державної установи.

1.4. Під час провадження своєї діяльності учасники НПМ дотримуються Конституції України, міжнародних угод і договорів, Закону України «Про Уповноваженого Верховної Ради України з прав людини», інших законодавчих та підзаконних актів України і цього Кодексу поведінки, та обсягу наданих їм повноважень.

1.5. Учасники НПМ керуються у роботі положеннями цього Кодексу та отримуючи повноваження на участь у відвідуваннях місць несвободи від Уповноваженого автоматично беруть на себе зобов'язання щодо його дотримання.

2. Керівні принципи та цінності

2.1. Учасники НПМ дотримуються таких основних цінностей та принципів: повага до людської гідності, повага до прав людини, повага до

рівних прав чоловіків і жінок та захист осіб, що перебувають у вразливому становищі.

2.2. Учасники НПМ виявляють повагу до всіх осіб рівною мірою, незалежно від раси, статі, віросповідання, кольору шкіри, національного чи етнічного походження, мови, сімейного стану, сексуальної орієнтації, віку, соціально-економічного статусу, інвалідності, політичного переконання чи будь-якої іншої відмінної риси.

2.3. Учасники НПМ завжди намагаються враховувати складний емоційний стан осіб, які перебувають у місцях несвободи.

2.4. Учасники НПМ повинні бути справедливими, неупередженими, чесними, принциповими, вимогливими й організованими.

3. Принцип «Не нашкодити»

3.1. Учасники НПМ, за можливості, повинні уникати ситуацій, за яких вони можуть заподіяти емоційної шкоди, піддати ризику насильства чи остракізму або іншим чином створити загрозу інтересам осіб, які перебувають у місцях несвободи.

3.2. Учасники НПМ зобов'язані чітко виконувати свої функції, повноваження та компетенції;

3.3. Учасникам НПМ заборонено отримувати й виконувати будь-які прохання від осіб, які перебувають у місцях несвободи, або передавати будь-які предмети чи інформацію таким особам, окрім тих, що необхідні для виконання функцій НПМ. У разі виникнення таких обставин Учасники НПМ мають негайно повідомити про цей факт керівника групи НПМ.

4. Незалежність

4.1. Учасники НПМ не вимагатимуть і не прийматимуть вказівок щодо виконання професійних обов'язків від будь-яких органів влади або приватних осіб, окрім Уповноваженого Верховної Ради України з прав людини, представників Уповноваженого Верховної Ради України з прав людини, уповноважених осіб Секретаріату Уповноваженого Верховної Ради України з прав людини.

4.2. Учасники НПМ є незалежними від громадських організацій, членами яких вони є. Учасник НПМ звітує про свою діяльність лише Уповноваженому ВРУ з прав людини.

4.3. Для виконання функцій НПМ, учасники НПМ діють на підставі вказівок керівника групи НПМ.

4.4. Учасники НПМ повинні протидіяти будь-якому неналежному тиску з боку адміністрації місця несвободи, відвідування до якого здійснюється, або приватних осіб під час здійснення такого відвідування і складання звітів про результати відвідування місця несвободи.

4.5. Учасникам НПМ забороняється приймати подарунки, винагороди, пільги та переваги у тому числі майнового характеру від будь-якого органу влади чи приватних осіб, під час відвідування місця несвободи або у зв'язку із таким відвідуванням.

4.6. Учасники НПМ виконують професійні обов'язки уникаючи конфлікту інтересів, зберігаючи та збільшуючи в такий спосіб довіру суспільства до НПМ.

4.7. Учасники НПМ мають утримуватися від спроб особисто скористатися будь-якими привілеями, наданими в інтересах реалізації мандату НПМ, а їхні дії не передбачатимуть жодної особистої вигоди.

4.8. Учасники НПМ не мають права брати участь у політичній діяльності під час проведення відвідувань місць несвободи та використовувати мандат НПМ як перевагу у політичній діяльності.

4.9. Учасники НПМ не мають права брати участь у відвідуваннях місць несвободи, в яких вони раніше працювали, несли службу, перебували в ув'язненні або проживали.

4.10. Учасники НПМ повинні заздалегідь повідомляти керівника групи НПМ про будь-який конфлікт інтересів, що виник до, під час або після відвідування.

4.11. Учасник НПМ у випадку, якщо під час візиту йому/їй стане відомо про перебування у місці несвободи особи, і з якою він/вона знайомий(а), учасник НПМ повинен(на) повідомити про це керівника групи НПМ.

5. Справедливість та об'єктивність

5.1. Для виконання функцій НПМ, учасники НПМ дотримуються принципів неупередженості й справедливості.

5.2. Учасники НПМ повинні уникати будь-яких дій чи бездіяльності, які можуть призвести до фактичного або вірогідного особливого (преференційного) ставлення до певної особи, яка перебуває у місці несвободи.

5.3. Учасники НПМ зобов'язані фіксувати всі порушення прав і свобод утримуваних/вивчати всі питання у межах мандату НПМ під час відвідування з метою уникнення преференційного ставлення.

5.4. Учасники НПМ зобов'язані ретельно документувати результати відвідувань, повно та об'єктивно подавати інформацію, яку вони отримали під час відвідування і яку мають оформити відповідно до заздалегідь визначеної форми та процедури.

6. Обов'язок поваги

6.1. Учасники НПМ повинні ставитися з повагою і ввічливістю до всіх осіб, у тому числі до осіб, які перебувають у місцях несвободи, до адміністрації та працівників місць несвободи, поводитися з ними ввічливо та не вживати образливих висловлювань, та не провокувати конфліктів з будь-ким під час відвідування місця несвободи.

6.2. Учасники НПМ повинні дотримуватися чинних законодавчих норм та враховувати внутрішні правила, правила безпеки й щоденний розпорядок дня відповідного місця несвободи.

6.3. Учасники НПМ не можуть приносити до місць несвободи предметів, продуктів, речовин і документів, заборонених законодавством.

6.4. Учасники НПМ повинні забезпечувати цілісність документів, отриманих ними під час виконання повноважень НПМ.

7. Інформована згода осіб, які перебувають у місцях несвободи, на спілкування з моніторами НПМ

7.1. Опитування осіб, які перебувають у місцях несвободи, проводити лише за умови усвідомленої згоди цих осіб на участь у такому опитуванні.

7.2. На початку опитування учасник НПМ має роз'яснити повноваження НПМ та поінформувати опитувану особу про право відмовитися від такої бесіди або припинити її в будь-який момент та відмовитись надавати відповіді на конкретні питання.

7.3. Перед опитуванням учасники НПМ повинні роз'яснити особі, яка перебуває у місці несвободи, те, що отримана інформація буде конфіденційною.

8. Конфіденційність

8.1. Учасники НПМ зобов'язані не розголошувати жодної інформації, яка вважається секретною або конфіденційною і яку він/вона отримали в рамках реалізації мандату НПМ, інформації о персональних даних або конфіденційної інформації про осіб, які перебувають в місцях несвободи, та інших питань, пов'язаних із роботою учасників НПМ. Такого зобов'язання учасники НПМ дотримуються навіть після складання своїх повноважень.

8.2. Учасники НПМ проводять опитування осіб, які перебувають в місцях несвободи за відсутності третіх осіб та за умов, що виключають можливість прослуховування чи підслуховування.

8.3. Якщо учасники НПМ вважають, що конфіденційність бесіди може бути скомпрометована або порушена, така бесіда з особою, яка перебуває в місці несвободи, не повинна розпочинатися або ж її варто негайно припинити.

8.4. Учасники НПМ повинні передаючи всю інформацію (персональні дані, документи, фотографії, відеозаписи тощо), отриману під час відвідування, до департаменту з питань реалізації національного превентивного механізму Секретаріату Уповноваженого Верховної Ради України з прав людини/регіонального представництва Уповноваженого Верховної Ради України з прав людини одночасно видалити її у себе.

8.5. Учасники НПМ повинні забезпечити повну конфіденційність даних, якими вони користуються (як-от нотатки під час візиту), а також дбати про те, аби інформацію не було розповсюджено або поширено.

8.6. Учасники НПМ не повинні, раніше ніж це зробить Уповноважений Верховної Ради України з прав людини на своїх веб-ресурсах, розповідати про результати відвідування.

9. Захист від репресій

9.1. Учасники НПМ повинні вживати всіх належних заходів, щоб знизити ризик репресій (таких як покарання чи залякування з боку працівників адміністрації місць несвободи або безпосередньо з боку осіб, які перебувають у місцях несвободи), із якими можуть зіштовхнутися особи, які перебувають у місцях несвободи, після того, як вони виявлять бажання поспілкуватися або поспілкуються із учасниками НПМ.

9.2. Учасники НПМ не повинні розголошувати (прямо чи опосередковано своєю поведінкою) джерела інформації, отриманої до або під час відвідування місця несвободи. У виняткових випадках таке розголошення передбачає попереднє узгодження з керівником групи НПМ та, у випадках передбачених законом, згоду особи, яку опитано, на розголошення такої інформації.

9.3. Під час відвідування або після нього учасники НПМ повинні повідомляти керівнику групи НПМ, департаменту з питань реалізації національного превентивного механізму Секретаріату Уповноваженого Верховної Ради України з прав людини/регіональному представництву Уповноваженого Верховної Ради України з прав людини про виявлення ризику репресій та запропонувати можливі заходи для усунення такого ризику.

10. Безпека

10.1. Учасники НПМ мають самостійно ознайомлюватися з усіма інструкціями, спрямованими на захист їхнього здоров'я, добробуту й безпеки та дотримуватися їх.

10.2. Керівник групи НПМ має завжди звертати увагу на безпеку учасників НПМ під час ухвалення операційних рішень і забезпечуватиме, аби такі особи не наражалися на надмірний ризик.

11. Увага до особливо вразливих осіб та їх захист

Учасники НПМ мають завжди звертати увагу на рівень захисту прав осіб в стані підвищеної вразливості (діти, жінки, люди похилого віку, особи з інвалідністю, ЛГБТІ, іноземні громадяни тощо).

12. Згуртованість та робота в команді

12.1. Учасники НПМ мають підтримувати ефективні та професійні стосунки з представниками департаменту з питань реалізації національного превентивного механізму Секретаріату Уповноваженого Верховної Ради України з прав людини і їхніми колегами. Такі стосунки мають базуватися на взаємоповазі та розумінні законної і важливої ролі кожного у запобіганні та протидії катуванням і неналежному поводженню.

12.2. Учасники НПМ мають виявляти повагу до всіх колег, незалежно від статусу чи посади, і надавати усім колегам можливість висловити свої погляди та здійснити свій внесок знаннями й досвідом у зусилля групи НПМ.

12.3. Учасники НПМ повинні систематично, з належною ретельністю і без затримки виконувати покладені на них обов'язки і функції.

12.4. Учасники НПМ мають забезпечувати внутрішню комунікацію з питань реалізації НПМ та своєчасно повідомляти про відсутність можливості взяти участь у відвідуванні місця несвободи.

12.5. Під час відвідування місця несвободи учасники НПМ мають працюватимуть у команді з іншими учасниками групи НПМ, виявляючи відповідальність, толерантність, повагу та чітко виконувати вказівки керівника групи НПМ.

12.6. Учасники НПМ повинні вирішувати можливі проблеми та розбіжності шляхом конструктивного діалогу між членами групи НПМ, керуючись взаємною повагою та відкритим позитивним підходом.

12.7. Учасники НПМ повинні дотримуватись загальновизнаним розумінням пристойності до вибору одягу із врахуванням особливостей місця несвободи, яке вони відвідуватимуть.

12.8 . Керівник групи НПМ має бути відкритим до сприйняття інформації від усіх учасників НПМ та забезпечувати зворотній зв'язок щодо результатів групової роботи.